

'İç' devlet krizi

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Türkiye'de Susurluk-Çakıcı hattında yaşanan kriz aslında doğaldır ve bu sorun devletin yapısal özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bir noktadan sonra bugünkü krizi 1990'larda kendisini gösteren meşruiyet-yönetim krizinin bir uzantısı, hatta doğrudan doğruya kendisi olarak görmek hiç de yanlış olmayacaktır ve bu süreci hazırlayan birkaç temel olgudan söz edilebilir. Daha önce de birçok kez tartışıldığı üzere, Türkiye'de devletin yaşadığı darboğazların altında iki temel olgunun varlığını sorgulamak gerekir. Bunların ilki aşırı merkezileşmiş, otoriter bir devlet yapısı, diğeri de devletin siyasal denetimden, siyasetten kopukluğudur. Buna, gevşek bir biçimde tanımlanan 'devlet içinde devlet' kavramını da eklemek zaruridir. Kaldı ki, son olaylar etrafında Başbakan'ın yaptığı açıklamalar asıl sorunun tam da bu olduğunu göstermiştir ve asıl üzerinde durulması gereken odur.

Başbakan, Çakıcı-Yiğit hattında gerçekleştirilen görüşmelerle ilgili herhangi bir kaydın arşivlerde bulunup

bulunmadığını Emniyet'ten sorduğunu ve üç ay süresince kendisine hiçbir belge iletilmediğini, fakat daha sonra bir kasetin ortaya çıktığını söylemektedir. Aradaki çelişkiyi, Emniyet, Başbakan'a, gündeme gelen kaseti 'önemli evrak arasına koymamış olmaları'yla açıklamıştır. Eğer Türkiye'de yaşanan 12 Mart darbesi sırasında, dönemin başbakanının birkaç saat sonra patlak verecek hadiseleri MİT'ten öğrenemediği bilirse ve Demirel'in daha sonra yaptığı açıklamalarda MİT'in bağlı olduğu yönetime, buna 'siviller demekte hiçbir sakınca yoktur', her şeyi duyurduğunu fakat 'asıl meseleyi asla haber vermediğini' açıkladığı anımsanırsa, üstelik aynı oluşumun 12 Eylül'de bir kez daha yaşandığı düşünülürse bu gelişmenin de ilk ve son olmadığı görülecektir. Devlet kendi içinde bir hiyerarşi oluşturmakta ve o düzenleme içinde de çekirdekte ya da daha 'içeride' bulunan bir kesim sivil yönetimi dışlayabilmektedir.

Böylesi bir oluşumun altındaki birçok nedenden sözedilebilir. Fakat, özellikle vurgulanması gereken, devletin ideolojisi ve onu çerçeveleyen bir anlayıştır: Beka. Türkiye'de belli bir 'devletçi' çekirdek, daha ziyade sivillere dönük bir güvensizliğin sonucu olarak, hatta zaman zaman geleneksel seçkinler-bürokrasi koalisyonunu da bo-

zacak biçimde, kendilerini, milliyetçi bir yönelimle devletin bekasından, bölünmez bütünlüğünden sorumlu görmekte ve bu bağlamda yönetimden koparak hücrenel bir örgütlenmeyle onu, yönetimi, denetlemeye çalışmaktadır. İki örnek daha verilebilir. Ağa, 'devletin belirlediği bir konsept içinde' görev yaptığını söylemekte ve orada kalmaktadır. Eski bir ordu mensubu olan TİT örgütçüsü Cengiz Ersever, kendisini devleti korumaktan sorumlu tutmakta ve bu yönde örgütlenmeye gitmektedir.

Bu sistematik arkasında İttihat ve Terakki döneminden bugüne gelen militarist-Bonapartist, 'komitacı' bir anlayışın, gerektiğinde devlete silahlı müdahalede bulunmayı meşru sayan mantığını aramak yanlış olmayacaktır. Yaşanmış bütün darbeler bu mantığın uzantısı olarak görülmelidir. Bu defa olup biten de aynı şeydir: Devlet, 'belli mücadeleleri' yapmak için örgütlenmiş, bundan yönetimin haberi olmamış, o örgütler bir süre sonra sivillerin denetiminden büsbütün çıkmış ve savrulmuştur.

Bu sistematik, cumhuriyet döneminde de sivil idarenin devlete egemen olmadığını göstermektedir. Sivillere dayanmayan, siyasal denetimden uzak bir yapının ise ek bir meşruiyet krizinden söz açmak abestir; çünkü bu yapının bizahtih kendisi bir meşruiyet sorununa tekabül etmektedir.